

منشور مرمت معماری

تألیف دکتر محمد منصور فلامکی

با همکاری

« انجمن علمی فضای معماری نو ایران »

« مؤسسه علمی و فرهنگی خفا »

تهران - ۱۳۹۴

سرشناسه
عنوان و نام پدید آور : منشور مرمت معماری / تألیف محمد منصور فلامکی.؛ با همکاری انجمن علمی فضای معماری نو ایران،
مؤسسه علمی و فرهنگی فضا.
مشخصات نشر : تهران: نشر فضا، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری : یک جلد (شماره گذاری گوناگون)
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۵۶۳۸-۱۸-۹
وضعیت فهرست نویسی : فیپا
موضوع : معماری - نگهداری و مرمت -
موضوع : نوسازی شهری
شناسه افزوده : انجمن علمی فضای معماری نو ایران
شناسه افزوده : مؤسسه علمی و فرهنگی فضا/
رده بندی کنگره : ۱۳۹۴ م۸ / ف ۱۰۵ NA
رده بندی دیویی : ۷۲۰ / ۲۸۸
شماره کتابشناختی ملی : ۴۱۹۷۶۵۳

نشر فضا

وابسته به

مؤسسه علمی و فرهنگی فضا

منشور مرمت معماری - ایران ۹۴

تألیف: محمد منصور فلامکی

مدونی از: انجمن علمی فضای معماری نو ایران

و مؤسسه علمی و فرهنگی فضا

گروه پژوهشی: حسین اکبری، فاطمه بحرینی، شرمین بشارت

گروه بررسی و سنجش نظریه ها و پیشنهادها و ویراستاری نهایی: هادی احمدی - حسین اکبری - فاطمه بحرینی -

شرمین بشارت - فهیمه جعفری - مریم قرائی - سمیه روانشادنیا - ازاد - یوسف نژاد

صفحه آرا: فاطمه بحرینی

مدیر تولید: بهروز عطاریان

ناظر فنی چاپ: شاهرخ اسمی

چاپ نخست: بهار ۱۳۹۵

تعداد: ۲۰۰۰ نسخه

قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان

طرح روی جلد: مؤسسه علمی و فرهنگی فضا

تمام حقوق برای ناشر محفوظ است.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۶۳۸-۱۸-۹

ISBN: 978-600-5638-18-9

نشانی: تهران: میدان هفت تیر، خیابان عبدالکریم شریعتی، پلاک ۳۸، تلفن: ۸۸۳۰۷۳۸۶

یادداشت ناشر

مجموعه کارهایی لازم برای آماده‌سازی و انتشار این سند ملی باید به نتیجه می‌بردند، از هنگامی که به اکثر محدود - نخست ۱۵ و سپس ۶۰ نسخه - از اولین فرآورده‌ی منشور باید تهیه می‌شد تا برای تبادل نظر به دانشمندان متخصص امر ارائه شود تا روزی که به کمک سیستم‌های فنی پیشرفته، برای بیش از سیصد نفر نسخه‌ای ارائه شد تا کار بررسی و اظهار نظر - برارهاش نهایی شود، "نشر فضا" یار صمیمی پژوهندگان، بررسی‌کنندگان ویراستار و نیروی مد که - با کمک‌های بی‌دریغ خانم مهندس فاطمه بحرینی - ساختار نهایی "منشور" را آماده‌ی نشر کرده‌اند، "نشر فضا" که این مناسبت نقش سازنده‌ای را در برقرار کردن آشنایی و شناسخت و سنجش عهده‌دار بوده است، با احساس خوبی به چاپ و نشر این کتاب می‌نگرد. به جا است گفته شود که نظریه‌های دریافت شده از سوی ۲۸۶ نفر از متخصصان کشور، به قید امانت و بر پایه سنجش، توسط یک گروه از همکاران متخصص (دکتر هادی احمدی - حسین اکبری - فاطمه بحرینی - شرمین بشارت - فهیمه جعفری - مریم قرائی - سمیه روانشادnia - آزاده یوسف‌نژاد) عهده‌دار بوده و، مقید به امانت، تمام نکته‌هایی که از آنان دریافت کرده است را، در آرشیو علمی "فضا" نگهداری کرده است.

"نشر فضا"

فهرست

پیشگفتار

- گزارش تدوین منشور مرمت معماری یکم تا هشتم
اسامی همراهان منشور مرمت معماری الف تا ث
مقدمه‌ای بر منشور مرمت معماری - ایران ۹۳ ۳۱
یکم - نگاهی به گستره‌ی مرمت معماری و مکان‌ها در ایران ۳۲
دوم - مقوله‌ی ارزش و جای آن در مرمت معماری ۳۴
سوم - مرمت معماری، در فاصله‌ی میان ثبات و دگرگونی ۳۵
چهارم - نگاهی به گذشته‌ی نزدیک مرمت معماری در ایران ۳۶
پنجم - سازمان‌ها و مدرسه‌های مرمت امروزی کشور - در مواجهه با نیازها .. ۳۷

فصل اول : منشور مرمت معماری.....	۳۹
بخش اول.....	۳۹
۱- جای « منشور مرمت معماری ».....	۳۹
۱-۱- ورودی نگرش‌ها و پرداخت فنی - تخصصی.....	۴۰
۱-۲- دوره‌ی تجربه‌های پیشرو در مرمت معماری.....	۴۱
۱-۳- دوران نمونه‌پردازی‌های فراگیر.....	۴۱
۲- معماری و مفاصلی مرمت معماری.....	۴۲
۱-۲- معماری.....	۴۳
۲-۲- مرمت.....	۴۴
۳-۲- مرمت معماری.....	۴۹
۱-۳-۲- «آناستیلوزی».....	۵۲
۲-۳-۲- مرمت حفاظتی.....	۵۳
۳-۳-۲- مرمت ساختاری بنا.....	۵۳
۴-۳-۲- باززنده‌سازی معماری.....	۵۳
۶-۳-۲- ادغام بنای آسیب‌دیده در شرایط محیطی بهینه.....	۵۴
۷-۳-۲- تضمین ماندگاری کاربری‌های معماری.....	۵۵
۸-۳-۲- نوسازی معماری‌های تاریخی.....	۵۵
۹-۳-۲- افزودن حجمی نو بر پیکره‌ی تاریخی بنا - مرمت الحاقی.....	۵۶
۱۰-۳-۲- اقدام‌های تعمیراتی.....	۵۷

- ۳- امروز شهروندان و مقوله‌ی مرمت بناهای ارزشمند تاریخی. ۵۸
- ۴- زمینه‌های نیاز و انگیزه‌های تدوین منشور مرمت معماری..... ۶۲
- ۴-۱- نکته‌ای در باب ذات «منشور»ها..... ۶۳
- ۴-۲- در فاصله‌ی میان سخن «منشور» و صورت مسأله‌ها..... ۶۳
- ۴-۳- سخن «منشور» و جای آن..... ۶۴
- ۴-۴- جایگاه جهانی «منشور»ها..... ۶۴
- ۴-۵- منشور مرمت معماری - به تدوین ایرانیان..... ۶۵
- بخش دوم..... ۶۷
- چگونگی‌های دگرگشتن معماری‌ها..... ۶۷
- ۱- در فاصله‌ی آفرینش تا فرسایش پذیری معماری..... ۶۷
- ۱-۱- معماری و اقلیم‌های آن..... ۶۹
- ۱-۱-۱- اقلیم طبیعی..... ۷۰
- ۱-۱-۲- اقلیم رفتاری..... ۷۱
- ۱-۱-۳- اقلیم بیو - اکولوژیک (یا زیست‌ساختی - بوم‌ساختی)..... ۷۱
- ۱-۱-۴- اقلیم شهرزیستی..... ۷۱
- ۱-۲- فضای معماری و اقلیم‌های آن..... ۷۲
- ۱-۲-۱- اقلیم‌های معماری و فرهنگ‌های بومی..... ۷۵
- ۱-۲-۲- خوانش معماری و ابزارهای تحلیلی طرح مرمت..... ۷۸
- ۱-۲-۲-۱- وجه برون بناها..... ۷۹

فصل دوم: دگر شدگی و فروپاشی ساختارهای معماری	۱۲۵
ذات معماری و دگرپذیری های آن	۱۲۵
بخش اول	۱۲۵
۱- در راه شناخت موضوع	۱۲۵
۲- فروپاشی داده ها و مصالح ساختمانی	۱۲۸
۳- عامل های برونی دگرگون کننده معماری	۱۳۳
۴- محیط فراگیر و دگرپذیری های معمارانه	۱۳۹
۱-۴- صورت ر دگر شدگی های آن	۱۳۹
۲-۴- ماده ی ساختمانی، مواد ادغام ها و آمیزش ها	۱۴۲
۱-۲-۴- در آغاز به ماده ی محیط اش بنگریم	۱۴۵
۲-۲-۴- جای ماده در مظهر های معماری	۱۴۷
۳-۲-۴- ماده، ماده ی زنده و ماده ی آن	۱۴۷
۴-۲-۴- ماده ی اولیه و دگرپذیری های آن	۱۴۸
۵-۲-۴- ماده، در نگاهی به جای های	۱۴۹
۵- دگرگونی های ساختاری برآمده از قالب معماری	۱۵۱
۶- بناهای تاریخی و طیفی از پدیده ها و رویدادهای معماری ..	۱۵۵
۷- مشکل وجه برون بناهای تاریخی: برداشت از بهام ها	۱۵۹
۸- نقش اصالت و تاریخ در تدوین هویت بناها	۱۶۳

فصل سوم: مرمت معماری.....	۱۶۵
بخش اول.....	۱۶۵
۱- نگاهی آغازین به چارچوب مسأله.....	۱۶۵
۲- طراحی مرمت معماری.....	۱۷۰
۱-۲- آمادگی برای مرمت معماری - معناها و الزام‌های شناخت.....	۱۷۰
۲-۲- مرمت معماری: نیازها، گزینش‌ها، الزام‌ها و اقدام‌ها.....	۱۷۳
۱-۲-۲- کاربرد مواد و مصالح ساختمانی.....	۱۷۵
۲-۲-۲- بُعد محوطه طرح‌های مرمت معماری.....	۱۷۸
۳-۲-۲- زمینه‌های اقدام‌های اولیه برای مرمت بناهای ارزشمند.....	۱۸۱
۴-۲-۲- سازمان‌دهی کارگاه‌های مرمت معماری: نگرانی‌ها.....	۱۸۲
۵-۲-۲- بازشناخت فضای معماری تاریخی برای مرمت.....	۱۸۵
۶-۲-۲- از چگونگی‌های آسیب‌دگی تا ویژگی‌های درمان.....	۱۹۰
۳-۲- چراهای مرمت ساختاری معماری و چگونگی‌هایش.....	۱۹۱
۱-۳-۲- مواد و مصالح ساختمانی و مقدمات مرمت.....	۱۹۵
۲-۳-۲- عناصر ساختمانی در شرایط بحرانی.....	۱۹۷
۳-۳-۲- مفصل‌های ساختمانی.....	۲۰۳
۴-۳-۲- ساختار معماری و مقیاس‌های بررسی آن.....	۲۰۹
۵-۳-۲- شالوده‌ی ساختاری معماری و پدیده‌های فراگیر محیطی.....	۲۱۴
۶-۳-۲- جهان‌اندیشه‌ها - فضای مدنی (مرمت معماری).....	۲۲۱

- ۲-۳-۷ - فرهنگ‌های بومی و مشارکت بومیان در مرمت معماری ۲۲۵
- ۲-۳-۷-۱ - مشارکت در امور فرهنگی به مثابه مقوله‌ای حقوقی ... ۲۲۹
- ۲-۳-۷-۲ - مسئله‌ی مشارکت معماری - شهری ۲۳۰
- ۲-۳-۷-۳ - ویژگی‌های ساختاری حق مشارکت ۲۳۴
- ۲-۳-۷-۴ - حق مشارکت شهروندان ۲۳۶
- ۲-۱-۵ - مرمت معماری و دانش‌های اجتماعی و محیطی ۲۳۹

پیشگفتار: گزارش تدوین منشور مرمت معماری

گزارش تدوین منشور مرمت معماری

۱- در یکی از چهارشنبه‌های این ماه اردیبهشت، یکی از معاونان خوب سازمان میراث فرهنگی کشور، مرا به نهارى در کاخ گلستان دعوت کردند که موجب آن، برایم ناشناخته بود. سوای تعارف‌ها و گفت و شنودهایی که با هم پر قدر بودند، در دقیقه‌های پایانی آن دیدار، عنوان کردند که، در پی یک ناکامی سازمان میراث برای دستیابی به مدونی که عنوان منشور مرمت معماری داشت - و صرف چند سال وقت و هزینه برای آن، و اقدام دوباره در این باب - با عقد قراردادی دیگر با بزرگان اهل فن و نرسیدن به فراورده‌ای در این باب، لازم دیدند از این بنده بخواهند که به این مهم بپردازم - و پیدا بود که منشور، کتاب نبود. قانون نیز نبود و نصیحت نامه - اندرز نامه نیز نبود - در این میان آن چه بر اینجانب در آن جلسه‌ی دوستانه گذشت را با واژه‌ی غافلگیری نمی‌توان بیان کرد - خواسته‌ای ارجمند بود و دارای بار ملی - جهانی. این خواسته، رو به روی شخصی قرار می‌گرفت که هیچگاه در این زمینه اندیشه نکرده بود - ضمن این که، به مقوله‌ی مرمت

معماری مهرورزی داشت. برای پاسخ، دو سه روز فرصت خواستیم. قرار بر این شد که نتیجه را به دوست و همکار ارجمندم جناب آقای دکتر محمدحسن طالبیان اطلاع دهم. جناب معاون ارجمند سازمان میراث - آقای مهندس علویان صدر، که در آن جلسه شناخت خود را به بنده هدیه کردند - شاید... پاسخ مرا می‌دانستند، که مثبت بود و همچنین می‌دانستند که با چگونه رشته‌ای از مشکلات در اجرای این مهم - رو به روی خواهند گشت.

به اولین شنبه‌ی بعد از آن چهارشنبه، پاسخ مثبت، به افتخاراتم افزود و برنامه‌ی کارهای متداول و پیوسته سنگین پیش روی مرا دگر کرد.

۲- کار تدوین برنامه‌ی به دنیا آوردن و چگونگی‌های بازشناسانیدن، به شناخت همه‌ی متخصصان و علاقه‌مندان بردن، به موازات‌های اصولی رسیدن درباره‌ی محتوای آن - در سطح ملی و جهانی - صورت گرفت. معاون پژوهشی ارجمند سازمان میراث مهر پر تأیید بر آن نهادند و چون، چند روز بعد، حوزه‌ی معاونت پژوهشی به تهران باز می‌گشت - معاونت بعدی، خواستند که یک هفته وقت بیایند تا، تأییدی دوباره - از راه لطف و نه بر پایه‌ی موازین کار اداری کشور - بر آن بگذارند؛ که این هفته، هنوز پایان نیافته است. و از همان روزها بود که بذر کاشد شده از سرزمین میراث فرهنگی بیرون رفت تا، در بستر خاکی مستقل از بخش دولتی - زایش خود را زندگی کند و به ثمر برساند. کار پژوهش‌ها، سنجش‌ها و گزینش‌هایی که برای تدوین "منشور مرمت معماری" در ایران لازم بودند، نزد مؤسسه‌های "فضا" آغاز شد. یک گروه هفت نفره؛ یک گروه سه نفره و سپس یک گروه هفت نفری که بعدها متن منشور مرمت معماری را به شناخت مستقیم و به سنجش تعدادی در حدود دویست و نود نفر از متخصصان مرمت

معماری کشور بردند - و در این راه تعداد اعضای آن گروه، بر حسب نیاز و گستره‌های معنایی به بیش از بیست نفر نیز رسید، همه‌ی نظرات مکتوب را، به همراه سخنان شفاهی یا تلفنی (که ثبت و مکتوب شدند تا در متن اصلی بررسی و بازتاب داده شوند) به صورتی نظم‌یافته، در متن حاضر، به سنجش برده شدند و آن جا که درست بود، بازتاب یافتند. بی‌جانیست یادآوری شود که تنها سخن به نوشتار در آمده را می‌توان به سنجش برد - که "رشتن، برای سنجیده سخن گفتن" است.

۳- بی‌جانیست یادآوری شود که منشور، از همان نخستین روزهای به میدان آوردن‌اش، با نظراتی روبه‌روی شد که سخن از زاید بودن‌اش داشتند: متن‌های قانونی مصوب، به همراه متن بخشنامه‌های درجی و از همه بیش‌تر، توان تشخیص و مقام تصمیم‌گیری بزرگان صحنه‌ی حرفه‌ی مرمت معماری، منشور مرمت معماری را زاید می‌دانستند - بر "غیرضروری" بودن آن حکم می‌دادند. جز این، مورد قبول بسیاری از حرفه‌مندان دانشمند کشور نبود که شخصی یا گروه که شمار از متخصصان، به جای آنان - گسسته از آنان، سخن گوید. بی‌جا خواهد بود هرآینه یادآوری کنیم که برای مدتی در حدود یازده ماه، یک گروه سه نفری از متخصصان مرمت کشورمان به کار پژوهشی گسترده پرداختند که قصدش گردآوری تجزیه و تحلیل علمی و فنی - رده‌بندی نکته‌ها و اصل‌ها و مطلب‌هایی بود که از دهه‌های آغازین سده‌ی بیستم به بعد (و تا آن روزهای در حدود هفت ماه پیش از امروز)، در سطح جهانی، مصوب و مکتوب شده و انتشار یافته بودند. این مجموعه اسناد، به عنوان پایه و سایه برای تدوین نظرات، ضمن مشاوره‌ی مدام، با نویسندگی این گزارش در میان آورده شدند - و پیوسته ثمر دادند.

۴- برخی از دانشمندان رشته‌ی مرمت معماری عنوان می‌کنند که، هر کشوری که مجهز به قوانین و دستورالعمل‌ها و شیوه‌هایی تدبیر شده در باب مرمت معماری است، به نوشتاری جداگانه - که زیر عنوان منشور برده شود - نیازی ندارد. این نظریه از دیدگاه ما، قابل تأمل است و نیازمند به تحلیل و نظریه‌پردازی؛ در این باب نکات زیر قابل عنایت‌اند:

الف - قانون، فرارزدی است برخوردار از توانمندی اجرایی و گزارنده‌ی دستوراتی که از آن‌ها عدول نتوان کرد. قانون (که در باب مرمت و حفاظت از ثروت‌های تاریخی و فرهنگی و هنری کشور، از سال ۱۳۰۹ به این سوی پیوسته تدوین و مصوب و به اجرا برده شده است)، برای این که بتواند به اجرا برده شود، در هر کشوری که بخواهد به دنیا بیاید، "زمینگیر" شرایطی می‌شود که در محفل‌های حقوقی مشابه و موازی وجود دارند. از این روی است که قانون‌ها ترقی می‌یستاز بودن ندارند و بر نوآوری اتکا داشتن و به تحول بردن الزامی امور جاری در عالم معاصر، چشم نمی‌دوزند، زیرا محفل اصلی چنین اموری را در "قانون اساسی"ها می‌یابند.

ب - منشورها، محفل پروازهای انسانی در گسترده‌ای می‌شوند که، الزاماً محفل قانون‌گذاری ندارند - بل می‌توانند بر چگونگی‌های تدوین قانون‌ها و مقررات‌های اجرایی اثرگذاری کنند. و از این روی است که منشورها نهادی شرایطی به دنیا می‌آیند که بینش‌های جهانی را با نظرات و دانش‌های محلی، به قید حرکت دادن آن‌ها به سوی افقی گسترده و ژرف‌نگر، یگانگی بخشند. از این روی است که "منشور"ها، اساساً، بار یا محفلی جهانی دارند و این که به چه زبانی و نزد کدامین انسان‌ها تدوین و نوشته شده باشند، مقوله‌ای زاید و گمراه کننده تلقی می‌شود.

پ - هر آينه در طول تجربه‌هايي كه در هر كشوري جاري‌اند، از نگرش‌هاي الهي - انساني پيشرو (به عنوان افق‌هايي كه به روزمره‌گي راضي نمي‌شوند) خبري نباشد، نياز به تدوين مکتوبي زير عنوان "منشور" رخ مي‌کند. به بياني دگر، مي‌توانيم چنين بگويم كه هر آينه سرفصل‌هايي تازه همراه با نيازهايي نو و برخوردار از افق بينشي جهاني در هر گوشه‌يي از جهان زندگي ما رخ بنمايند...، براي زنده و مفيد نگه داشتن آن‌ها، راهي جز اين نداريم كه به تدوين منشوري دست يازيم؛ و اين، سخني است درست، كه، به حق، گفته‌ايم. اين بخش از اين مقدمه‌ي کوتاه را با گفتن اين نکته به پايان مي‌بريم كه، هر آينه قانوني كه براي حفاظت و حراست و مرمت فعال آثار معماري هر كشوري داريم از محفلي كه ذات مي‌باشد، منشي دارد برنخيزد و نياز به مرمت را در محفل اجرايي وزارتخانه‌هايي مانند راه و شهرت زي - كشور - علوم - سازمان محيط زيست - اقتصاد و برنامه‌ريزي ... عبور ندهد، متخصصان كشور را در پس كوچه‌هاي بينش و تدبير و اجرا وا مي‌گذارد ...؛ و اين، سخني درست است كه گفته‌ايم.

۵- چنان كه اشاره كرديم، منشور، به مناسبت نياز به سخني مدون در مقوله‌هايي كه همزمان بار ملي و جهاني دارد، به دنيا آورده مي‌شود. در اين زمينه، بي‌مناسبت نيست يادآوري كنيم كه احساس نياز به تهيه‌ي مقدمات اجرايي (براي عقد قرارداد با گروه نسبتاً كم شماری از متخصصان كشورمان از حدود ده سال پيش به بعد و از تقريباً پنج سال پيش به اين سوي)، مسأله‌اي قابل توجه است.

مجموعه‌ي مقررات اجرايي و امكانات قانوني بسياري از كشورهاي جهان ما، پيش‌بيني تدوين و انتشار "منشور" نكرده‌اند؛ ضمن اين كه، همه‌ي كشورهاي جهان ما - به ويژه در سال‌هاي نزديك به روزهاي ما كه خبر رسانی منحصر از راه مکتوب صورت نمي‌گیرد

– راجع به تدوین و تصویب و انتشار منشور، قانون و ضابطه‌ای خاص ندارند. و یادآوری همین نکته، از جمله، بی‌مناسبت نیست که همین جا به میان آورده شود: کی قرار است بتواند به تدوین و انتشار "منشور" گمارده شود؟

در این باب، تا یخچه‌ی سه – چهارساله‌ای که ما زیسته‌ایم، قابل تأمل است. در همین دوران ما، آنچه که تدوین کنندگان منشور، از بزرگان شناخته شده و شاغل در امور اجرایی بودند برای پیش بردن کارهای خود، با اشکالاتی که از نوع مقرراتی – قانونی باشند رو به روی شدند و فقط به مقوله یا مسأله‌ای که در ذات قضیه نهفته بود می‌پرداختند.

برعکس آن چه گفتیم، هنگامی رخ کرد که شخصی یا اشخاصی غیر موظف به تدوین این فراورده‌ی علمی می‌پرداختند؛ جایز است به افق بینش متخصصان به میان می‌آید؛ جایی که خواسته‌ها و نیازهای ملی – محلی نمی‌خواهند بار معنوی خود را هزینه‌ی روزمره‌گی‌ها کنند؛ جایی که تضمین ماندگاری آثار هنری ملی به سنجیده‌ترین روش علمی مطرح می‌شود. این جا، و به مناسبت منشوری که پیش روی داریم، بر آثار معماری ملی معماری چشم دوخته‌ایم و به قید عشقی موجه به آن‌ها می‌نگریم تا مگر به اصل‌هایی، که اساسی دانسته می‌شوند برسیم و بازگوی‌شان بشویم. جایی که همه‌ی گستره‌های فرهنگی و هنری و ساختاری – علمی و زیبایی شناختی‌اش به صورتی شایسته بیان گردند و به صورتی مکتوب به میدان شناخت همه‌ی شهروندان برده شوند.

در پی شناخت و سنجش و نقدی که بیش از دویست و هشتاد نفر از متخصصان مرمتگر معماری کشورمان بر محتوای مکتوب نظم یافته‌ی "منشور مرمت معماری" طی مدت هفت ماهه‌ی اخیر، داشته‌اند و پس از بازتاب دادن آن چه پنداشته و بیان کرده‌اند بر

متنی که تهیه شده بود، نکته‌های زیر حاصل آمدند:

الف - شالوده‌ی نوشتار متن ثابت ماند و شاخه‌بندی سرفصل‌ها و نکته‌هایی که بار فنی و تفسیری داشتند، به بیانی روشن‌تر آورده شدند.

ب - هرآن چه اصولی شناخته می‌شد و نیاز بود که از نکته‌های تفسیری متمایز شود، به بیانی هنوز روشن‌تر از پیش، در مکان‌هایی از متن اصلی که در دست بودند، به جلوه‌ای بیش، ماند.

پ - پیایی نکته‌ها، به قید اتکاء بر اصل‌های نوشتاری مورد نظر ما صورت پذیرفت؛ و این‌ها عبارت بودند از: به کتاب سخن گفتن - بی‌نیازی به تکرار نکته‌های اساسی در طول متن - برخورداری از قابلیت استخراج از متن کتاب - برون از کل متن منشور، قدر و ارزش ارجاع و سنجش داشتن، قاب سنجش مستقیم با سایر متن‌های مشابه بودن - برخورداری از استحکام بیانی - و جز این‌ها ...، که از سرفصل‌های اساسی ارزیابی نهایی منشور دانسته می‌شوند. این اصلاحات در نوشتاری که به خوانندگان فارسی زبان عرضه می‌شود، همه جا دیده می‌شوند.

برپایه‌ی نکته‌های سه‌گانه‌ای که در سطرهای بالا نوشتیم، سال‌هایی که برای تدوین منشور سپری شدند را به مثابه فرصتی تلقی می‌کنیم برای ابراز خاکساری دانشمندان و پژوهشگرانی که برای نمایان کردن هنوز بیشتر ثروت‌های فرهنگی کشورمان کوشیده‌اند.

بی‌جا نیست یادآوری کنیم که منشور مرمت معماری، بلخ و بخارا، رومیان را، به همان میزانی دوست و ارجمند یافته است که بابل و بعلبک و ... را عزیزان دیده‌اند و زمان به دنیا آمدن و رشد کردن و ماندگاری بناها را به همان اندازه قدر نهاده که تاریخ به دنیا

آمدن همه یادمان‌های مدرن جهان را؛ از برج‌ها و مجسمه‌های آزادی تا آرامگاه‌ها و نیایشگاه‌ها و سکونتگاه‌هایی که به دهه سال‌های ما به دنیا آورده شده‌اند. عـ در طول پژوهش گسترده‌ای که برای نظرخواهی در باب شالوده و سرفصل‌های منشور مرمت معماری انجام شدند، دانستیم که دو گونه‌ی اصلی عنایت به معنویات در سرزمین ما وجود دارند. یکی، هر چه هست را به روز خود و به بینش خود و سخن گفتن درباره‌ی آن‌ها را به کلام شخصی خود می‌خواهد و دیگری، سخن خود را بی سنجش با سخن دیگر متخصصان، توأم البته نمی‌یابد، و جویای فضایی پاک برای گفت و شنود است. آن اولی‌ها، به هر ابزاری که هستند متوسل می‌شوند تا در باب فضای فرهنگ معماری کشورمان، سخنی جز کلام خود آن گفته نشود و دومی‌ها، به معنای سخن می‌پردازند؛ آن را از خود می‌دانند؛ در ترویج آن می‌کوشند و نمی‌خواهند روز را بعد زمانه بدهند. فرآورده‌ای که به عشق منضبط گشته و آورندگانش دانای دشواری‌های روز بوده‌اند، به ویژه، روی به دل پاک کسانی دارد که به نیش‌اند و اهل سنجش.

محمدمنصور فلامکی

تهران - آذر ۱۳۹۴